

ฮายเด็กเกอร์กับปัญหาภาษาไทย (วิจัยเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน)

โดย กิริติ บุญเจือ¹

ศัพท์ที่ควรรู้ล่วงหน้า

องค์ภวันต์ Seiend ตรงกับภาษาอังกฤษว่า **Being** อักษรนำหมายถึงสิ่งเป็นอยู่ที่สมบูรณ์, นิรันดร, อันติมะ, หรืออันติมสัจ (ผู้เขียนไม่ชอบใช้คำ “สัจ” เพราะพ้องเสียงกับหลายคำ เช่น สัจ สัจย์ สัจ สัจว์ โดยเฉพาะคำสุดท้าย ซึ่งสร้างความสับสนได้ง่าย)

ภวันต์ย่อย das Seiend คือสิ่งเป็นอยู่ย่อยทั้งหลาย ตรงกับภาษาอังกฤษว่า **being** จึงหมายถึงทุกสิ่งที่เป็นอยู่และมีอยู่แต่ละหน่วย ไม่ว่าจะในระดับธรรมชาติหรือเหนือธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ พืช และสิ่งต่างๆ แต่ละหน่วยคือภวันต์ย่อยหนึ่งๆ หรืออัตถิภาวะ

ภ **Sein** คือความเป็นอยู่ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า **to be, beingness** ซึ่งบางครั้งก็ใช้คำว่า **being** แทน ทำให้ **being** มีความหมายกำกวมในภาษาอังกฤษ เพราะแปลว่าภวันต์ ก็ได้ หรือ ความเป็นอยู่ ก็ได้ด้วย

ดาชายน์ ภาษาอังกฤษทับศัพท์ภาษาเยอรมันว่า **Dasein** น่าจะทับศัพท์เพราะทุกภาษาที่ทับศัพท์ หมายถึงภาวะของมนุษย์แต่ละคน บางทีภาษาอังกฤษก็แปลเป็น **being-there, being in situation** ถ้าจะแปลเป็นไทยก็น่าจะแปลได้ว่า “ภาวะมนุษย์ในสถานการณ์หนึ่งๆ” มีความหมายตามลัทธิอัตถิภาวะนิยมของฮายเด็กเกอร์ว่า ได้แก่อัตถิภาวะที่มีความเป็นอยู่ในสถานการณ์ขณะปัจจุบันแต่ละขณะ ขณะปัจจุบันในสถานการณ์เฉพาะของขณะนั้น เช่นข้าพเจ้าอยู่ที่นี้ ขณะนี้ย่อมอยู่ในสถานการณ์ของเวลา สถานที่ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของขณะและสถานที่ รวมทั้งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งหมด

¹ กิริติ บุญเจือ ศาสตราจารย์และราชบัณฑิต อดีต ส.น.ช. อนุกรรมการคุณธรรมและจริยธรรมของ ป.ป.ช. อดีตหัวหน้าภาควิชาปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อดีตคณบดีคณะปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ และมหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ประธานโครงการปริญญาเอกปรัชญาและจริยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ประธานโครงการอบรมวิทยากรเพื่อจริยศาสตร์ของ ป.ป.ช. อบรมให้ฟรีเพื่อเป็นวิทยากรทั่วประเทศ โทร. 086-0455299.

ภวันต์ ภาษาอังกฤษว่า **entity** ภาษาเยอรมันว่า **das Seiend** หมายถึงสิ่งที่มีความเป็นอยู่ทุกระดับ จึงหมายรวมถึงองค์ภวันต์, อดีภาวะ และดาชาชนด้วย เมื่อใช้ภวันต์เฉย ๆ จึงหมายความกว้างๆ ได้ทุกระดับ โดยไม่คำนึงถึงเวลา สถานที่ และสถานการณ์ หากใช้ในระดับเหนือธรรมชาติก็ควรใช้คำว่า “องค์ภวันต์” และถ้าใช้ในความหมายดาชาชนก็ควรระบุว่า “ภวันต์ของฮายเด็กเกอร์” หรือ “อดีภาวะ

ชีวิตและงาน

ฮายเด็กเกอร์ ไม่สู้จะเปิดเผยตัวเอง ข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตและความรู้สึกส่วนตัวจึงมีน้อย ที่สันนิษฐานกันไว้ก็มีความขัดแย้งกันอยู่มาก จึงเชื่อถือไม่สู้ได้ อย่างไรก็ตามเราก็ต้องพยายามทำความเข้าใจอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อผลทางวิชาการปรัชญา เพราะมีความคิดสร้างสรรค์เชิงปรัชญาและเขียนไว้มาก รวบรวมได้ถึง 38 เล่มใหญ่แล้วก็ยังไม่หมด ความคิดหลายๆ ได้พิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ยังมีชีวิต

ครอบครัว

มาร์ติน ฮายเด็กเกอร์ (Martin Heidegger 1889-1976) บิดาชื่อฟรีดริช (Friedrich) มารดาชื่อโยฮันนา เคมพ์ (Johanna Kempf) เป็นคาทอลิกทั้งคู่ บิดามีอาชีพเป็นผู้ดูแลโบสถ์ของหมู่บ้าน มาร์ตินเป็นคนโตในลูกชาย 2 คน

1889

เกิดวันที่ 26 กันยายน ณ ตำบลเมสเกียค (Messkirch) เมืองบาเดนวีร์ทเทมบวร์ก (Baden Wuerttemberg) ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศเยอรมนี เดิมโนในบรรยากาศที่มีศรัทธาต่อศาสนาคริสต์คาทอลิกอย่างเต็มที่ และคลุกคลีอยู่กับบรรยากาศของโบสถ์

1903

สมัครเข้าสถานฝึกอบรมเป็นบาทหลวงของอัครสังฆมณฑลฟรายบวร์ก จึงเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนของสังฆมณฑลที่ Constance

1906

ลาออกจากสถานอบรมบาทหลวง เรียนต่อเตรียมอุดมที่โรงเรียนรัฐบาล Bertholds-Gymnasium in Feiburg-in-Bressgan จบแล้วเข้ามหาวิทยาลัยเมืองเดียวกัน

1907

Dr. Conrad Groeber ซึ่งเป็นครูสอนและบาทหลวงและจะเป็นอัครสมณราช (Archbishop) แห่งฟรายบวร์ก ส่งหนังสือของเบรนต์านโน (Brentano) ชื่อ *On the Manifold Meaning of Being in Aristotle, 1862* (หลายความหมายของภวันต์โนแอร์เริสทาเทิล) มาให้อ่านพบว่า เป็นจุดสนใจ ลงมือเขียนแสดงความคิด

1909

เข้าฝึกเป็นเยสุอิต เรียนปรัชญาและเทววิทยาที่มหาวิทยาลัยฟรายบวร์ก (Freiburg-in-Breisgan)

1911

ออกจากคณะเยสุอิต เรียนคณิตศาสตร์, วิทยาศาสตร์ และประวัติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเดิม แต่ก็ชอบใช้เวลาอ่านเบรนต์านโนเป็นส่วนมาก และในที่สุดก็เปลี่ยนใจ มาทำปริญญาทางปรัชญา

1912

เผยแพร่บทความ “*The Problem of Reality in Modern Philosophy*” (ปัญหาความเป็นจริงในปรัชญานวยุค) เพื่อคัดค้านลัทธิจิตวิทยานิยม และปกป้องสัจนิยมของ Geysler, Messer และ Kulpe เพื่อพูดถึงเรื่องภววิทยาที่ตนชอบ แม้จะพูดตามแนวเดิมอยู่ก็ตาม และบทความ “*New Research on Logic*” (การวิจัยใหม่เรื่องตรรกวิทยา)

1913

จบปริญญาเอกปรัชญาด้วยวิทยานิพนธ์ “*The Doctrine of Judgement in Psychologism.*” (คำสอนเรื่องการตัดสินใจในลัทธิจิตวิทยานิยม) ภายใต้การแนะนำของ อาร์เธอร์ชไนเดอร์ (Arthur Schneider) คัดค้านเบรนต์านโน

1915

สอบเข้าเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยฟรายบวร์กด้วยสารนิพนธ์ “*The Doctrine of Categories and Signification in Duns Scotus*” (คำสอนเรื่องวิภาคและความหมายในความคิดของคุนส์ สโคเทิส) ภายใต้การแนะนำของฮาริช ริคเคิร์ต (Heinrich Rickert) ชาวคานท์ใหม่ ทั้งนี้โดยใช้ตำรา *Grammatica Speculativa* เขียนโดย Thomas of Erfurt เป็นหลักวิจารณ์

1917-9

เข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1

1917

แต่งงานกับ เอลฟรีเด เปทรี (Elfriede Petri)

1918

พ้นเกณฑ์ทหาร สอนปรัชญาที่มหาวิทยาลัยฟรายบวร์ก ซึ่งฮุสเซอร์ลเป็นอาจารย์มาตั้งแต่ ค.ศ.1916 ฮายเด็กเกอร์ สนใจทันที เริ่มช่วงที่สองของความคิด

1919-23

เป็นผู้ช่วย ฮุสเซอร์ลที่มหาวิทยาลัยเดิม

1919

ได้ลูกชายคนแรกชื่อเก-ออร์ค (Georg)

1920

ได้ลูกชายคนที่สองชื่อ เฮอ์มานน์ (Hermann)

1923-8

เป็นรองศาสตราจารย์ที่มหาวิทยาลัยมาร์บวร์ก โดยการชักชวนของ Nicolai Hartmann ลูกศิษย์ชอบมาก เริ่มต่อจากฮุสเซอร์ลได้รู้จักกับ Bultmann และอ่าน Barth, Kierkegaard, Luther, Pascal, Dostoieusky, Max Scheler, Jaspers ตั้งใจศึกษาเรื่องภวันต์ร่วมกับฮาร์ทมานน์

1927

เผยแพร่หนังสือ *Sein and Zeit (Being and Time ภาวะและเวลา)* โดยพัฒนาศิลาขยให้เป็นอัตถิภาวะยิ่งขึ้น ได้รับการต้อนรับจากผู้อ่านอย่างมโหฬารในฐานะให้แนวคิดแก่วงการปรัชญา ยกย่องกันว่าเป็นนักปรัชญายิ่งใหญ่ที่สุดของชาวเยอรมันขณะนั้น

1928

เป็นศาสตราจารย์ที่มหาวิทยาลัยฟรายบวร์กแทนตำแหน่งของฮุสเซอร์ลซึ่งเกษียณอายุ และด้วยการสนับสนุนของฮุสเซอร์ล ซึ่ง ฮายเด็กเกอร์ระลึกเป็นพระคุณอยู่เสมอ เขียนเรื่อง *On the Essence of Ground* ในหนังสือที่ระลึกเกษียณอายุของฮุสเซอร์ล

1929

เริ่มผิ่คใจกับฮุสเซอร์ลเผยแพร่หนังสือ *Kant and the Problem of metaphysics* (คานท์กับปัญหาอภิปรัชญา), บทความ “What is metaphysics?” (อภิปรัชญาคืออะไร), บทความ “The essence of reasons” (สาระตะของเหตุผล) ทั้ง 3 เล่มเพื่อทำให้หนังสือ *Being and Time* ชัดเจนขึ้น

1930

ออกหนังสือ *Plato’s Doctrine of truth, 1943* ออกหนังสือ *On the Essence of Truth*

1933

ฮิตเลอร์ได้อำนาจในประเทศเยอรมนี

22 เมษายน รับตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยฟรายบวร์ก

27 พฤษภาคม 1933 ในพิธีรับตำแหน่งเสนอเรื่อง *The Self-preservation of the German University*.

1 พฤษภาคม เป็นสมาชิกพรรคนาซี 11 พฤศจิกายน ออกวิทยุสนับสนุนฮิตเลอร์ออกจากองค์การสันนิบาตชาติ เพื่อนๆอาจารย์ไม่พอใจ (เรื่องนี้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากกว่า ฮายเด็กเกอร์ทำได้อย่างไรและเพื่ออะไร เพราะไม่เข้ากับบุคลิกภาพและความคิดปรัชญาของตนเลย)

1934

27 เมษายน ลาออกจากตำแหน่งอธิการบดี เริ่มช่วงที่ 3 ของความคิด บรรยายเรื่อง *Hoelderlin and Nietzsche* (เฮลเดอร์ลินกับนิทเชอ), *The Origin of the Work of Art* (กำเนิดของงานศิลปะ), *Introduction of Metaphysics* (อภิปรัชญาเบื้องต้น)

เขียนบทความ “Why do We Stay in the Countryside?” โดยตอบว่าจิตใจผูกพันกับ Black Forest เหลือเกิน ได้ความคิดดีจากที่นั่น เป็นถิ่นฐาน (homeland) ของตนที่ว่าได้ ตนไม่ชอบชีวิตในเมือง เพราะทำให้ความคิดไขว้เขว

1936-8

เรียบเรียงเรื่อง *Contributions to Philosophy* (เพิ่มเนื้อหาให้ปรัชญา)

1937

เริ่มคิดปรับปรุงความคิด

1942

เผยแพร่หนังสือ *Plato's Doctrine of Truth*. และหนังสือ *On the Essence of Truth*

1944

ถูกเกณฑ์เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 มีหน้าที่ขุดสนามเพลาะในกองทัพเยอรมัน

1945

ฝรั่งเศสเข้าปลดอาวุธและยึดครองเยอรมนี ถูกห้ามสอน ปกติวิเวกในกระท่อม น้อยส่วนตัว Ski Hut at Todtman ชานเมืองฟรายบวร์ก มีเวลาคิดและเขียน ไว้มาก หลัง มรณกรรมลูกศิษย์ช่วยกันเรียบเรียงพิมพ์เป็นชุด 87 เล่มแล้วยังไม่หมด

1947

เผยแพร่บทความ “*Letter on humanism*” (จดหมายว่าด้วยมนุษยนิยม)

1950

ได้รับอนุญาตให้สอนเป็นอาจารย์พิเศษ เผยแพร่หนังสือ *Forest Trails*.

1953

เผยแพร่หนังสือ *Introduction to Metaphysics* (อภิปรัชญาเบื้องต้น)

1954

เผยแพร่หนังสือ *Lectures and Essays* และ *What Does Thinking Mean?*

1955

เผยแพร่หนังสือ *On the Question of being*

1956

เผยแพร่หนังสือ *What is Philosophy ?*

1957

หยุดสอน เผยแพร่หนังสือ *The Principle of Reason* (หลักการเหตุผล), *The Thesis of Ground* (วิทยานิพนธ์ว่าด้วยพื้นฐาน), *Identity and Difference* (เอกลักษณ์และความแตกต่าง)

1959

เผยแพร่หนังสือ *On the Way to Language* (บนเส้นทางภาษา)

1961

เผยแพร่นั่งสื่อ *Nietzsche* 2 เล่ม

1962

เผยแพร่นั่งสื่อ *On the Essence and the Notion of Physics : Commentary on Aristotle' Physics*

1967

หยุดสอน เขียนหนังสือต่อ

1976

ถึงแก่กรรม 26 พฤษภาคม

ความคิดพลวัต

ชายเด็กเกอร์พัฒนาความคิดของตนเองอยู่ตลอดเวลา แม้จะเขียนเรื่องเดิม แต่ก็ไม่อยู่ในระดับเดิม มีการพัฒนาความคิดซึ่งพอจะแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง คือ

- 1) ก่อนรู้จักวิธีปรากฏการณ์วิทยา (1907-1918)
- 2) รับวิธีปรากฏการณ์ (1918-1934)
- 3) ปรับปรุงวิธีปรากฏการณ์ (1934-1976)

ช่วงแรกสนใจเรื่องภาวีวิทยามาก เพราะได้ศึกษาปรัชญากรีกโบราณและปรัชญายุคกลางอย่างดี ทั้งยังชอบอ่านหนังสือร่วมสมัยที่พูดถึงเรื่องภาวะ

ช่วงกลางสนใจวิธีการปรากฏการณ์วิทยา พยายามศึกษาและนำมาเอามาใช้ พิเคราะห์ภาวะจนได้ความคิดเรื่องคาซาโนว่าได้หนังสือหลักคือ *ภาวะกับเวลา* ช่วงนี้ชาตรีได้เรียนรู้และเอาไปเผยแพร่เป็นลัทธิอัตถิภาวะนิยมในฝรั่งเศส

ช่วงหลัง พยายามประยุกต์ความคิดช่วงกลางให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม พบว่าต้องแสดงออกด้วยภาษา ซึ่งดูแล้วมีอุปสรรคมาก จึงต้องกำหนดวิธีใช้ภาษาให้ได้ ความหมายตามต้องการเสียก่อน แต่แทนที่จะสร้างภาษาอุดมการณ์ขึ้นอย่างรัสเซล ชายเด็กเกอร์ คิดว่าน่าจะหาเกณฑ์ตีความภาษาสามัญมากกว่า เราไม่มีหลักฐานว่าได้อิทธิพลนี้จาก วิทเกินชทายน์บ้างหรือไม่ แต่สำนวนและวิธีอธิบายไปกันคนละแบบ จึงไม่น่าจะได้รับอิทธิพลจากกัน แต่ต่างคนต่างตัดสินใจเองมากกว่า อรรถปริวรรตของ ชาย

เด็กเกอร์ ได้สร้างบรรยากาศค้นคว้าด้านนี้อย่างกว้างขวาง และชาวหลังนวยุคเอามาเป็น ฐานปรัชญาของตน

การสืบสายวิธีปรากฏการณ์วิทยา ฮายเด็กเกอร์ เป็นศิษย์คนหนึ่งของฮุสเซอร์ล และสืบตำแหน่งของฮุสเซอร์ลประจำวิชาปรัชญาที่มหาวิทยาลัยฟรายบวร์ก เป็นผู้ริเริ่ม จัดพิมพ์หนังสือของฮุสเซอร์ลออกเผยแพร่ และได้พิมพ์หนังสือเล่มแรกของตนรวมใน ชุดเดียวกันชื่อ ยร. *Sein and Zeit = Being and Time* ภาวะกับเวลา เพื่อเสนอความคิดเห็นของตนสืบสายปรากฏการณ์วิทยาของอาจารย์ฮุสเซอร์ล

ฮายเด็กเกอร์ยอมรับว่าวิธีปรากฏการณ์วิทยาดีในส่วนที่สอนให้วางใจเป็นกลาง เพื่อขจัดอคติของระบบปรัชญา แต่ไม่เห็นด้วยที่จะใช้วิธีการนี้เข้าไปสู่สารัตถะด้วยใจ เป็นกลาง ซึ่งฮายเด็กเกอร์ไม่แน่ใจว่ามีเช่นนั้นจริง หรือในที่สุดผู้วางใจเป็นกลางนั้น อาจจะหลอกตนเอง โดยสำคัญผิดว่าเข้าถึงแล้วก็ได้ ฮายเด็กเกอร์จึงพอใจที่จะให้หยุดอยู่แค่กึ่งทาง เพื่อพบกับสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง แล้วพิจารณาสิ่งเหล่านี้ด้วยใจเป็นกลาง ซึ่งแน่นอนว่าไม่เพียงมองข้ามความสำคัญของเวลา อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของผู้พบและ สิ่งที่ถูกพบในแต่ละขณะด้วย ฮายเด็กเกอร์วิจารณ์ฮุสเซอร์ลว่าถ้าใช้วิธีปรากฏการณ์วิทยา ล้าลี้กเกินไป ทำให้ละเลยและมองข้ามความสำคัญของเวลาและองค์ประกอบสำคัญของ ชีวิตมนุษย์ อย่างเช่น ความสะพรึง (dread) ความกังวล (anxiety) ความเหงา (forlornness) ความตาย (death) ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่เป็นตัวกำหนดสำคัญของอัตถิภาวะตาม รูปแบบ (modality) ของแต่ละหน่วยในโลกนี้ทั้งสิ้น (Dasein = being there, being-in-the-World) นี่คือการเป็นจริงที่พึงพิจารณาเป็นปรัชญา ไม่ใช่ข้ามเลยไปหาสิ่งที่มีแต่ ลักษณะสากลซึ่งไม่แน่ใจได้ว่ามีจริง

อย่างไรก็ตามในทุก ดาซาฮัยน์ (Dasein ภาวะเฉพาะ) ย่อมมีซาฮัยน์ (ภาวะรวม Sein) อยู่เป็นตัวกำกับระกั้นให้ดาซาฮัยน์เป็นตัวของตัวเองอยู่ได้ จึงกล่าวได้ว่า ภาวะรวม เปิดเผยตัวเองในภาวะเฉพาะทั้งหลาย ปัญหาจึงอยู่ที่ว่า ดาซาฮัยน์แต่ละหน่วยจะเปิดใจรับ หรือไม่ ถ้าเปิดใจรับก็ได้ชื่อว่า ดาซาฮัยน์แท้ (authentic Dasein) ถ้าไม่เปิดใจรับก็ เรียกว่าดาซาฮัยน์เทียม (inauthentic Dasein) ดาซาฮัยน์แท้พึงมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1) **เปิดสู่ภาวะรวม (openness to Being)** หมายความว่า การพยายามเข้าใจภาวะ เฉพาะย่อมเปิดหนทางไปสู่ความเข้าใจภาวะรวม

2) มีความสาละวน (Sorge) ที่จะเข้าใจในสถานภาพของตน ที่จะตัดสินใจอย่าง เป็นตัวของตัวเอง และที่จะแสดงออกเป็นภาวะที่ทำให้เกิดความสนใจ ไม่น่าเบื่อ

3) สร้างประวัติศาสตร์ (Geschicht) ไม่ใช่หลงไหลไปกับวิชาประวัติศาสตร์ (Historie) นั่นคือจะต้องมุ่งไปสู่อนาคตที่ดีกว่าเดิมเสมอ ไม่ใช่จมมอยอยู่ในอดีตจนถอนตัว ไม่ขึ้น

4) ภาวะรวม ไม่ใช่สารที่มีภาวะของตนเอง ภาวะรวมไม่ใช่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง และก็ไม่ใช่ความเปล่า แต่เป็นกรอบของความเป็นไปได้ทั้งหลาย รวมทั้งในอดีต ปัจจุบันและ อนาคต ภาวะรวมจึงไม่มีขอบเขตของเวลาและสถานที่ แต่เป็นกรอบแห่งการตีความ (horizon of interpretation) คือเรารู้ว่าสิ่งที่เราตีความเป็นสิ่งเป็นไปได้ ก็ย่อมอยู่ใน ขอบข่ายของภาวะรวมนี้ทั้งสิ้น ดังนั้นภาววิทยาของฮายเด็กเกอร์ จึงไม่สนใจเรื่องความ เป็นสาเหตุเท่ากับเรื่องความหมาย และการเข้าใจความหมายแต่ละอย่างย่อมโยงใยถึง ความหมายอื่นๆ ในภาวะรวม การศึกษาความหมายจึงมักจะไม่สมบูรณ์ครบถ้วนได้

ฮายเด็กเกอร์ได้ชื่อว่าเป็นบิดาของลัทธิอัตถิภาวะนิยม (เหมือนเคียร์เคการ์ดได้ชื่อ ว่าเป็นบิดาของขบวนการอัตถิภาวะนิยม) เพราะได้เสนอการวิเคราะห์อัตถิภาวะ หรือคา ซาขายน้อย่างถึงที่ในหนังสือ ภาวะและเวลา (1927) และเป็นผู้ทำให้บรรดปรีวรรตเริ่มเป็น วิธีการของปรัชญาอย่างจริงจัง โดยวิธีการนี้โฉมหน้าของบรรดปรีวรรตก็เปลี่ยน เพราะ จะต้องมาถกปัญหาใหม่ ๆ ของความหมาย แทนที่จะจำกัดอยู่ในแวดวงของวรรณคดี และศาสนาดังแต่ก่อน บรรดปรีวรรตก็เริ่มมีโฉมหน้าเป็นปรัชญาเต็มตัวด้วยประการ ฉะนั้น

ฮายเด็กเกอร์ใช้บรรดปรีวรรตหาความหมายของภาวะ บรรดปรีวรรตของฮายเด็ก เเกอร์ดัดแปลงมาจากวิธีปรากฏการณ์วิทยาของฮุสเซอร์ล เป้าหมายก็คือรู้ภาวะไม่ใช่ สารัตถะอย่างที่ฮุสเซอร์ลคิด คาซาขายนี่ในฐานะเป็นนิยามกระชับของภวันต์ จึงอมความรู้ เบื้องต้นเกี่ยวกับภวันต์อยู่ในตัวแล้วก่อนการค้นคว้า นี่คือการที่ภวันต์เปิดเผยตัวเองแก่ คาซาขายนี่ คาซาขายนี่จึงมีสิทธิพิเศษกว่าภาวะอื่นๆ ด้วยประการฉะนี้

คาซาขายน้อยู่ในเวลาโดยจำเป็นตามธรรมชาติของคาซาขายนี่ นี่คือความหมายของ หนังสือภาวะและเวลา

คาซาขายนี่ผิดกับภาวะอื่น ๆ ตรงที่สามารถเข้าใจ การเข้าใจทุกครั้งย่อมเข้าใจใน บริบท จึงผูกพันอยู่กับกาลภาพ (temporality) เสมอ และกาลภาพของแต่ละคนคือขอบ

ฟ้า (horizon) ของเขาซึ่งแตกออกได้เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต อดีตเป็นปัจจัยให้ เป็นอยู่ในปัจจุบัน และคนเราชอบมุ่งมองไปสู่อนาคตเพื่อจัดสรรปัจจุบันให้บรรลุ เป้าหมายในอนาคตที่มุ่งหาไว้ นี่ก็ความเป็นดาชาयณ์ประการหนึ่ง

ความสำคัญ

เนื่องจากชายเด็กเกอร์เขียนไว้มากและปรับความคิดให้ดีขึ้นตามการเปลี่ยนแปลง ของสังคมอยู่ตลอดเวลา จึงตะเกียบจะทุกประเด็นที่นักคิดอยากจะรู้ ความคิดจึงมีทั้งมิติ กว้างและลึก นักคิดก่อนหลังนวยุค (before postmodernism) ไม่ว่าจะอยากจะพูดถึงเรื่องใด ก็สามารถหาจุดเริ่มต้นจากแอร์เรสทาเทิลได้ทุกเรื่องฉันใด ใครจะพูดถึงเรื่องใดใน ความสนใจของลัทธิหลังนวยุคก็สามารถพบได้ในความคิดของชายเด็กเกอร์เช่นกัน จึง ไม่แปลกอะไรที่หนังสือปรัชญาในปัจจุบัน (เกือบ) ทุกเล่ม ไม่ว่าจะเกี่ยวกับเรื่องใด จะต้องมีการกล่าวถึงชายเด็กเกอร์ไม่มากก็น้อย

ความเข้าใจอันเป็นเอกลักษณ์ของดาชาयณ์เปิดเผยให้ดาชาयณ์เห็นความเป็นไปได้ ต่าง ๆ และสมรรถนะของดาชาयณ์ในกรอบของความเป็นไปได้นั้น ซึ่งดาชาयณ์จะต้อง วางแผนในกรอบดังกล่าวสู่เป้าหมายในอนาคต ความเป็นไปได้ สมรรถนะ และการ เลือกลงของดาชาयณ์แสดงภาวะของดาชาयณ์ ซึ่งดาชาयณ์จะต้องตีความ หากรู้หลักการ ตีความก็จะเข้าใจภาวะของตนเองและความสัมพันธ์กับภวันต์ดีขึ้น แม้ภวันต์เองก็ ต้องการการตีความ และดาชาयณ์ก็จะตีความภวันต์ตามบริบทของตน คือในกรอบของ ความสัมพันธ์ของตนกับภาวะอื่นๆที่เรียกรวมกันว่า “โลก” (the world) ดาชาयณ์จึงเป็น ภาวะในโลกและเข้าใจทุกอย่างในบริบทของโลก

เมื่อดาชาयณ์เข้าใจและเลือกความเป็นไปได้สักอย่างเพื่อวางแผนสู่อนาคต เขาก็ จะมุ่งทำให้มันเป็นจริงขึ้นมา การแสวงหาความสำเร็จ (fulfillment) เช่นนี้เรียกว่า การ คลี่คลาย (explicaton) คือการคลี่คลายตนเองสู่ความสำเร็จที่มุ่งไว้เป็นการพัฒนาตัวเอง (self-realization) โดยอาศัยความเข้าใจเป็นตัวนำ

สรุปประเด็นสำคัญได้ว่า การตีความหรืออรรถปริวรรต (hermenentic) เกิดจาก ความเข้าใจอันเป็นธรรมชาติของดาชาयณ์ การตีความจึงมีความสำคัญ และเป็นประเด็น ปรัชญาสำคัญของดาชาयณ์เพราะการตีความเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมนุษย์ แต่เป็น สมรรถนะที่ช่วยให้ดาชาयณ์เข้าใจตัวเองและสิ่งอื่น ๆ การเข้าใจจะลึกซึ้งและเหมาะสม

ปานใดขึ้นกับการรู้จักใช้วิธีตีความที่มีประสิทธิภาพแค่ไหน การตีความจึงเป็นประเด็นหลักของปรัชญาด้วยการฉะนี้ แกดเดอเมอร์เห็นด้วยในประเด็นนี้ และจะพัฒนาต่อไป

หลักเบื้องต้นของการตีความที่ชายเด็กเกอร์คิดว่าเหมาะสมที่สุดก็คือบันไดวนแห่งการตีความหรืออรรถปริวรรต (hermenentic circle) ซึ่งระบุว่าจุดเริ่มต้นของความเข้าใจก็คือ ความเข้าใจล่วงหน้า (preunderstanding) เป็นความเข้าใจที่เป็นทุนเดิมซึ่งดาชายนั้มีโดยธรรมชาติในฐานะดาชายนั้เป็นส่วนหนึ่งของภาวะรวมทั้งหมด อันเป็นสามัญสำนึกจากสมรรถนะรู้ของมนุษย์ที่ทำให้รู้ว่าดาชายนั้เป็นส่วนหนึ่งของภาวะรวม การเข้าใจตัวเองหรือหน่วยย่อยใดๆ ต้องเข้าใจในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของภาวะรวม และจะเข้าใจก็ต้องเข้าใจในฐานะเป็นองค์รวมของหน่วยย่อยทั้งหลาย

เมื่อเข้าใจแล้วก็ต้องการการแสดงออก การแสดงออกต้องใช้ภาษา ภาษาจึงเป็นการแสดงออกของความเข้าใจ จึงไม่มีใครใช้ภาษาโดยไม่เข้าใจ และการเข้าใจทั้งหลายก็เดินตามโครงสร้างของภาษา กล่าวได้ว่ามีความใกล้ชิดกันอย่างลึกซึ้งระหว่างภาษากับความเข้าใจ โครงสร้างของภาษาจึงแสดงออกถึงโครงสร้างของความเข้าใจด้วยโดยปริยาย การใช้ภาษาจึงมีส่วนบ่งบอกถึงคุณภาพของดาชายนั้ด้วย เพราะดาชายนั้ให้คุณภาพแก่ภาษา และภาษาให้คุณภาพแก่ดาชายนั้

จำเป็นต้องจัดระบบศัพท์ไทยเพื่อศึกษาชายเด็กเกอร์

ชายเด็กเกอร์สร้างศัพท์ใหม่ๆ ขึ้นมามากมายเพื่ออธิบายภาววิทยาของตน และที่พิศดารที่สุดก็คือ แบ่ง being ออกเป็น 2 ชนิด คือ Ontic being กับ Ontological Being ทั้งๆที่ ontic และ ontological มาจากภาษากรีก ซึ่งแปลว่า being นั่นเอง

เราคนไทยที่เรียนปรัชญา เรารู้สึ่ว่าวิชาที่ยากที่สุดคือ วิชาภาววิทยา (ontology) ซึ่งกล่าวถึง “ภาวะ” (being) มันอะไรกัน พุดย้อนไปย้อนมาไม่เห็นรู้เรื่องสักทีว่าเป็นอะไร แม้แต่ชื่อวิชาที่ฟังยากอยู่แล้ว ไม่รู้ว่าเป็นอะไร กล่าวถึงเรื่องอะไรก็ยังไม่รู้เรื่องใหญ่เลย แต่ทำไมชาวกรีกตั้งแต่ 2,500 ปีมาแล้ว เมื่อเริ่มคิดปรัชญาก็คิดเรื่องนี้กันก่อนเรื่องอื่น ตอบว่า เพราะตลอดทั้งวันขณะเดิน พวกเขาคลุกคลีอยู่กับการใช้ verb to be ไม่ว่าจะใช้ในความหมายว่า “เป็น, อยู่, คือ” หรือในกรรมาจกที่แปลว่า “ถูก, ที่ถูก, ผู้ถูก, เมื่อถูก, เพราะถูก, แม้ถูก ฯลฯ”

สำหรับชาวกรีก เรื่องภาววิทยาเป็นเรื่องของชีวิตประจำวัน และศัพท์ที่ใช้กล่าวถึงเนื้อหาของวิชานี้ก็เป็นคำพหูพจน์ต่างๆที่ต้องใช้อยู่แทบจะทุกลมหายใจเข้าออก นั่นคือเป็นเรื่องของ verb to be (เป็น, อยู่, คือ) ในภาษากรีกนั่นเอง และเราก็รู้กันอยู่ว่า ในภาษาตระกูลอาร์ยันทุกภาษา คือ ภาษากรีก ละติน บาลี สันสกฤต เยอรมัน เปอร์เซีย โบราณ ตลอดจนภาษาลูกของภาษาเหล่านี้ verb to be มีความสำคัญยิ่งยวดถึงขนาดว่า ถ้าห้ามใช้ verb to be ทุกรูปแบบที่แจกรูปออกไป จะแสดงความคิดสับสนต่อเนื่องกันได้ไม่เกิน 3 ประโยค ไม่เชื่อก็ลองพูดหรือเขียนภาษาอังกฤษสัก 3 ประโยคต่อเนื่องกันตามเงื่อนไขดังกล่าว หรือจะเปิดหนังสือภาษาอังกฤษเล่มหนึ่ง ตรงไหนก็ได้ สำนวนดูสัก 3 ประโยคต่อเนื่องกัน จะพบแน่ๆว่ามีการใช้ verb to be ไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง จะพบว่ายากมากที่จะพบกรณียกเว้น ภาษากรีกก็เป็นเช่นนั้นแหละ

รูปคำของ verb to be ภาษากรีกที่สำคัญสำหรับวิชาภาววิทยามีดังต่อไปนี้

Einai (กริยา) = to be, ญ, เป็น, อยู่, คือ

Einai (นาม) = the to-be, beingness, being, ญ, ภาวะ, เป็น, อยู่, คือ, ความเป็นอยู่

on, ontos = entity, being (present participle ใช้อย่างนาม), ภาวันต์, ภาวะ, สิ่ง, สิ่งเป็นอยู่, สิ่งมีความเป็นอยู่

ousia = essence, สารัตถะ, แก่นสารของสิ่งเป็นอยู่

ontologia = ontology, ภาววิทยา, ภาววิทยา วิชาว่าด้วยสิ่งเป็นอยู่

onticos = ontic, ที่เกี่ยวกับ ontos

ontologicales = ontological, ที่เกี่ยวกับ ontology

จะเห็นได้ว่า คำแถวแรก (ภาษากรีก) เป็นคำสามัญที่ชาวกรีกทุกคนใช้บ่อยมากๆ ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ตาสีตาสจนถึงนักปรัชญา

แถวที่สอง (ภาษาอังกฤษ) เริ่มมีปัญหา เพราะ the to be (infinitive used as noun) แปลได้ว่า ความเป็นอยู่ เหมือน einai ในภาษากรีก แต่ภาษาอังกฤษไม่นิยมใช้ และแทนที่จะใช้คำ beingness ซึ่งแปลว่า ความเป็นอยู่ ก็ไม่สู้จะมีคนใช้ กลับนิยมใช้ being ทำให้พ้องกับ being ที่แปลว่าสิ่งเป็นอยู่ได้ด้วย ทำให้เป็นคำกำกวมมี 2 ความหมาย และเมื่อภาษาไทยแปล being เป็น ภาวะ ก็เลยมี 2 ความหมายกำกวมตามภาษาอังกฤษ คือ อาจจะแปลว่า ความเป็นอยู่ ก็ได้ และ สิ่งมีความเป็นอยู่ หรือ สิ่งเป็นอยู่ ก็ได้ ที่จริงถ้า

ภาษาอังกฤษตกลงกันให้ดี โดยใช้ beingness ให้แปลว่า ความเป็นอยู่ และ entity ให้แปลว่า สิ่ง ส่วน being เอาไว้ใช้เมื่อต้องการให้กำกวม คือหมายความได้ทั้ง 2 อย่าง ถ้าอย่างนี้จะชัดเจน และภาษาไทยก็แยกคำให้ชัดเจนทั้ง 3 ความหมายตามลำดับ คือ beingness แปลด้วยคำ ภู หรือ ความเป็นอยู่, entity ให้แปลว่า ภวันต์ หรือ สิ่งเป็นอยู่ หรือ สิ่ง, ส่วน being ใช้เมื่อต้องการทิ้งไว้ให้มีความหมายกำกวมที่ใช้คำว่า ภาวะ ซึ่งจะหมายถึง ภู หรือ ภวันต์ ก็ได้ หรือรวมทั้ง 2 ความหมายในตัวก็ได้ เช่น ontology แปลว่า ภาววิทยา (ไม่จำเป็นต้องย่อลงเป็น ภาววิทยา) ก็จะแปลได้ว่า เป็นวิชาว่าด้วยภาวะ คือ กล่าวถึงทั้ง ภู และ ภวันต์ ใครจะแปลเป็นวิชาว่าด้วยความเป็นอยู่และสิ่งเป็นอยู่ก็ย่อมได้ แต่จะไม่กระชับ และไม่รู้สึกว่าเป็นวิชาการอย่างเป็นทางการ

ถ้าตกลงกันได้แบบนี้ การศึกษาวิชา ontology ที่ดูเหมือนว่าพิลึกกึกกือ ก็จะชัดเจนและไม่ยากอย่างที่คิด การศึกษาปรัชญาของชายเด็กเกอร์ ซึ่งต้องยอมรับว่าเนื้อหายากอยู่แล้ว ก็จะลดความยากลงได้กึ่งหนึ่งทันที เพราะภาษาเยอรมันเป็นอีกภาษาหนึ่งในตระกูลอาร์ยัน จึงเทียบกับภาษากรีกได้ตรงๆ คือ

Sein	=	Einai	=	ภู, ความเป็นอยู่
Seiend	=	on, ontos	=	ภวันต์, สิ่งเป็นอยู่, สิ่ง
Essenz	=	Ousia	=	สารัตถะ

ชายเด็กเกอร์มีทีเด็ดอย่างไรจงใจให้ลูกศิษย์รักศาสนาและคุณธรรม มีการสอนในหลักสูตรปรัชญาและจริยศาสตร์คณาจารย์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา รับผู้จบปริญญาโททุกสาขาเข้าเรียน หรือจะสมัครเป็นวิทยากรอบรมจริยศาสตร์ในนามของปปช. โดยรับการฝึกอบรมฟรี ทั้ง 2 รายการ ติดต่อ ศ.กิริติ บุญเจือ โทร. 086-0455299 ผู้จบปริญญาตรีโปรดอรุณต่อไปครับ

บรรณานุกรม

Borchert, Donald M., ed. in chief. *Encyclopedia of Philosophy*, 2nd ed. Farmington Hills, MI : Macmillan, 2006.

Craig, Edward, general ed. *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. London : Routledge, 1998.

Crowe, Benjamin. *Heidegger's Phenomenology of Religion*. Bloomington, IN, 2008.

Inwood, Michael. *A Heidegger's Dictionary*. Oxford : Blackwell, 1999.

www.kriti.bunchua.com